

ZRÓŻNICOWANIE DOBROBYTU WIEJSKICH GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W 2012 ROKU

Krystyna Hanusik, Urszula Łangowska-Szcześniak
Uniwersytet Opolski

Abstrakt. Przedmiotem badań przedstawionych w niniejszym artykule był dobrobyt gospodarstw domowych, rozumiany w wąskim znaczeniu, czyli dobrobyt materialny. W szczególności analizie poddano poziom i zróżnicowanie dobrobytu wiejskich gospodarstw domowych w 2012 roku, czyli po ponad dwudziestoletnim okresie rozwoju gospodarki rynkowej w Polsce. Ponadto zbadano związek między dochodami, wydatkami konsumpcyjnymi i wyposażeniem gospodarstw domowych oraz poziom i zróżnicowanie tych mierników dobrobytu, wyróżnionych według kryterium głównego źródła dochodów grup gospodarstw domowych. W badaniach zastosowano modelowanie ekonometryczne i analizę statystyczną. W pracy wykorzystano przede wszystkim informacje źródłowe z badań panelowych budżetów gospodarstw domowych, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, a także dane zawarte w Rocznikach Statystycznych GUS.

Słowa kluczowe: dobrobyt materialny, wiejskie gospodarstwa domowe

WPROWADZENIE

W wyniku transformacji ustrojowej w Polsce nastąpiły istotne zmiany społeczne i gospodarcze oddziałujące na dobrobyt gospodarstw domowych. Według obiegowych opinii, w najmniejszym stopniu beneficjentami owych przemian byli mieszkańcy wsi.

Powiększanie dobrobytu indywidualnych jednostek oraz poprawa rozkładu dobrobytu w społeczeństwie są uznawane za najważniejsze, jakie powinny być realizowane w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Wychodząc z powyższych przesłanek przyjęto, iż badania dobrobytu są bardzo ważne poznawczo i mogą stanowić podstawę do oceny skuteczności polityki społeczno-ekonomicznej w Polsce.

Dobrobyt jest kategorią bardzo złożoną, którą trudno zdefiniować i jeszcze trudniej zmierzyć. Z tego względu, jako dobre, mierzalne odzwierciedlenie dobrobytu przyjmuje się szeroko rozumianą kategorię dochodu. Pełny dochód jednostki konsumującej tworzy strumień usług pochodzących od całego jej indywidualnego majątku, który składa się z: dochodu pieniężnego płacowego i pozapłacowego oraz dochodu niepieniężnego, obejmującego satysfakcję z pracy, strumień usług od majątku rzeczowego, wartość produkcji własnej i satysfakcję z korzystania z czasu wolnego [Barr 1993, s. 147-148]. Z zaprezentowanej definicji wynika, że pełny dochód stanowi podstawę całkowitych możliwości konsumpcyjnych jednostki w określonym czasie. Należy przy tym zauważyć, że pomiar całkowitego dochodu stwarza nie mniejsze trudności niż pomiar dobrobytu.

Przedmiotem badań przedstawionych w niniejszym artykule był dobrobyt gospodarstw domowych, rozumiany w wąskim znaczeniu, czyli dobrobyt materialny. Interesujące wydało się ustalenie poziomu i zróżnicowania dobrobytu wiejskich gospodarstw domowych w 2012 roku, czyli po ponad dwudziestoletnim okresie rozwoju gospodarki rynkowej w Polsce.

Jako podstawę przeprowadzonych badań i analiz przyjęto następujące tezy:

- bieżące dochody gospodarstw domowych są podstawową determinantą ich dobrobytu, poprzez wpływ w długim okresie na całkowite możliwości konsumpcyjne; można zatem stosować tę zmienną jako jeden z ważniejszych mierników dobrobytu,
- dobrobyt gospodarstw domowych w dużej mierze określają: poziom wydatków konsumpcyjnych oraz posiadane zasoby dóbr trwałego użytku,
- charakterystyki gospodarstwa domowego, a w szczególności źródła ich dochodów, różnicują dobrobyt tych jednostek konsumpcyjnych, zwłaszcza takie jego mierzalne przejawy, jak dochody, wydatki konsumpcyjne i zasoby dóbr trwałego użytku.

W badaniach zastosowano modelowanie ekonometryczne i analizę statystyczną. W pracy wykorzystano przede wszystkim informacje źródłowe z badań panelowych budżetów gospodarstw domowych, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, jak również dane zawarte w rocznikach statystycznych GUS.

PRZEMIANY STRUKTURY SPOŁECZNO-EKONOMICZNEJ NA WSI W POLSCE W LATACH 1993-2012

Na podstawie badań demograficznych, społecznych i ekonomicznych charakterystyk ludności w latach 1993-2012 stwierdzono, że w Polsce, zwłaszcza na wsi, miały miejsce istotne zmiany struktury gospodarstw domowych [Hanusik i Łangowska-Szczeńiak 2009].

Przebieg zmian struktury społeczno-ekonomicznej gospodarstw na wsi w analizowanym przedstawił w tabeli 1. Na wsi najbardziej widoczny był bardzo duży spadek udziału gospodarstw rolników, z 22,7% do 11,4%. W tym okresie nastąpił natomiast wzrost udziału gospodarstw pracowników, z 26,2% do 46% oraz emerytów i rencistów,

Tabela 1. Zmiany struktury gospodarstw domowych na wsi w Polsce w latach 1993-2012 według typów społeczno-ekonomicznych

Table 1. Changes in the structure of rural households in Poland in 1993-2012 according to the socio-economic types

Gospodarstwa domowe Households	Udziały procentowe w latach – Percentages in years									
	1993	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pracowników Employees	26,18	24,40	40,09	41,89	44,61	47,00	46,25	46,40	46,74	46,00
Rolników Farmers	22,77	10,78	14,58	13,89	13,05	12,38	12,21	11,57	11,40	11,42
Pracowników użytkujących gospodarstwo rolne Employed on farms ¹	16,11	19,45	*	*	*	*	*	*	*	*
Osób pracujących na własny rachunek Self employed	3,11	4,54	4,57	5,05	5,20	5,85	6,10	6,19	6,24	6,57
Emerytów i rencistów Retirees and pensioners	28,82	35,44	35,25	34,99	33,93	32,11	32,64	32,92	32,68	32,98
Osób bez zarobkowych źródeł utrzymania Maintained from non-earned sources	3,01	5,39	5,51	4,17	3,20	2,66	2,80	2,92	2,94	3,02

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych z lat 1993-2012, przeprowadzonych przez GUS.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets' surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 1993-2012.

z 28,8% do prawie 33%. Również istotny był wzrost udziału gospodarstw osób pracujących na własny rachunek, z 3,11% do 6,57%. Wzrost udziału gospodarstw utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych na wsi miał miejsce do 2005 r., a następnie kształtował się na dość stabilnym poziomie około 3%. Jak widać, obecnie na wsi gospodarstwa rolników przestały być dominującą grupą, natomiast prawie połowa gospodarstw domowych na wsi utrzymuje się z pracy najemnej, a prawie jedna trzecia to gospodarstwa domowe emerytów i rencistów.

ZRÓŻNICOWANIE DOCHODOWYCH I KONSUMPCYJNYCH DETERMINANT DOBROBYTU WIEJSKICH GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W 2012 ROKU

Analiza zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych w Polsce w 2012 roku pozwoliła przede wszystkim stwierdzić istnienie różnic między dochodami gospodarstw domowych ze względu na miejsce zamieszkania. Dochody uzyskiwane przez gospodar-

¹W ewidencji GUS od 2005 roku nie występuje ten typ gospodarstw domowych.

stwa domowe mieszkańców wsi były przy tym nieznacznie niższe niż średnie dochody w kraju, bo o około 4%, natomiast podobna jest na wsi i w miastach skala zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych. Dane o poziomie i zróżnicowaniu dochodów gospodarstw domowych w 2012 roku w Polsce zawarto w tabeli 2.

Tabela 2. Zróżnicowanie średnich miesięcznych dochodów gospodarstw domowych w Polsce w 2012 roku

Table 2. Differentiation of average monthly households income in Poland in 2012

Gospodarstwa domowe Households	Średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w kraju w zł Average monthly households income in Poland in PLN	Średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych na wsi w zł Average monthly income of rural households in Poland in PLN	Udział dochodu z działalności rolniczej Share of income from agriculture activity
Pracowników Employees	4 205,91	3 928,315	1,21%
Rolników Farmers	4 602,60	4 594,077	70,68%
Osób pracujących na własny rachunek Self employed	5 023,62	4 698,127	0,64%
Emerytów i rencistów Retirees and pensioners	2 527,42	2 334,912	1,41%
Osób bez zarobkowych źródeł utrzymania Maintained from non-earned sources	1 879,53	1 777,960	1,25%
Ogółem Total	3 593,51	3 464,551	1,21%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych prowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Biorąc pod uwagę kryterium klasyfikacji gospodarstw domowych, jakim jest główne źródło dochodów, najwyższe średnie miesięczne dochody na wsi uzyskiwały gospodarstwa domowe osób pracujących na własny rachunek i rolników. Były to dochody na poziomie 4600-4700 zł. Dochody rolników były natomiast o 17% wyższe od dochodów pracowników, prawie dwukrotnie wyższe od dochodów emerytów i rencistów i ponad 2,5-krotnie wyższe od dochodów gospodarstw domowych osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych. Wszystkie typy gospodarstw domowych zamieszkałych na wsi osiągały dochody z działalności rolniczej, przy czym jedynie w przypadku gospodarstw domowych rolników dochody z gospodarstwa rolnego stanowiły przeważającą część ich całkowitych dochodów, prawie 71%. W przypadku pozostałych typów gospodarstw domowych dochody uzyskiwane z działalności rolniczej nie przekraczały 1,5% ich całkowitych średnich dochodów miesięcznych.

Zależności wydatków konsumpcyjnych od dochodów gospodarstw domowych są przedmiotem formułowanych na gruncie ekonomii prawidłowości, takich jak na przykład keynesowska liniowa funkcja konsumpcji. Taka postać zależności wydatków konsumpcyjnych od dochodów pozwala podzielić całkowite wydatki konsumpcyjne na tzw. część wydatków autonomicznych, niezależnych od bieżących dochodów, co obrazuje wyraz wolny w modelu oraz część zmieniającą się wraz z uzyskiwanymi dochodami. Konsumpcja autonomiczna może być interpretowana jako konsumpcja zapewniająca utrzymanie wcześniej osiągniętego poziomu życia. Ponadto współczynnik kierunkowy w keynesowskiej liniowej funkcji konsumpcji, nazywany krańcową skłonnością do konsumpcji, informuje o tym jaką część przyrostu dochodu konsumenci przeznaczają na przyrost wydatków konsumpcyjnych.

Wydaje się, że parametry liniowej funkcji konsumpcji szacowanej dla różnych grup gospodarstw domowych można również interpretować jako miary stopnia zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych lub uogólnione odzwierciedlenie reprezentowanego modelu konsumpcji.

Aby potwierdzić wspomniane zależności, dla analizowanych grup gospodarstw domowych oszacowano liniowe modele wydatków konsumpcyjnych w postaci:

$$y = a + b x$$

gdzie:

y – miesięczne wydatki gospodarstw domowych (w zł),

x – miesięczne dochody gospodarstw domowych (w zł),

a – konsumpcja autonomiczna,

b – krańcowa skłonność do konsumpcji (stosunek przyrostu wydatków konsumpcyjnych do przyrostu dochodu).

Otrzymane wyniki estymacji liniowych modeli przedstawiono w tabeli 3 i na rysunku 1. Wskazują one na istotne różnice poziomu autonomicznych wydatków konsumpcyjnych i krańcowych skłonności do konsumpcji między analizowanymi grupami gospodarstw domowych. W większości analizowanych typów gospodarstw, osiągniętych wysokie dochody, autonomiczne wydatki konsumpcyjne utrzymywały się na relatywnie wysokim poziomie, występowała natomiast niska krańcowa skłonność do konsumpcji. Wraz ze spadkiem średniego poziomu dochodów zmniejszały się autonomiczne wydatki konsumpcyjne i rosła krańcowa skłonność do konsumpcji. Inaczej niż w przypadku pozostałych typów gospodarstw ukształtowały się wartości parametrów liniowej funkcji konsumpcji gospodarstw domowych rolników. Bardzo wysoki poziom miały tak zwane autonomiczne wydatki konsumpcyjne i jednocześnie niska wartość przyjął wskaźnik krańcowej skłonności do konsumpcji. Można zatem zaryzykować stwierdzenie o małej wrażliwości wydatków konsumpcyjnych gospodarstw rolników na zmiany dochodów.

Dodatkowo siłę reakcji wydatków konsumpcyjnych na zmianę dochodów odzwierciedlają wskaźniki elastyczności dochodowej konsumpcji. W celu wyznaczenia tych wskaźników oszacowano modele potęgowe postaci:

$$y = a x^b$$

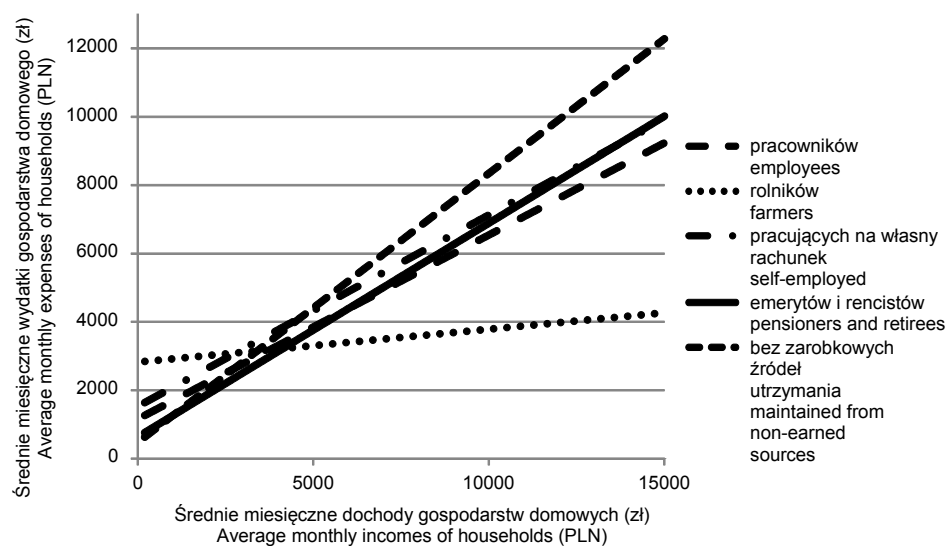
Tabela 3. Oceny parametrów liniowych modeli wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych na wsi w Polsce w 2012 roku

Table 3. Values of estimated parameters of linear models of consumption expenditure of households in rural areas in Poland in 2012

Typy gospodarstw domowych Type of households	a	b	R^2
Pracowników Employees	1 159,21	0,54	0,39
Rolników Farmers	2 823,13	0,10	0,12
Pracujących na własny rachunek Self employed	1 526,90	0,56	0,27
Emerytów i rencistów Retirees and pensioners	638,06	0,63	0,42
Osób bez zarobkowych źródeł utrzymania Maintained from non-earned sources	473,67	0,79	0,67

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Rys. 1. Liniowe modele wydatków w grupach wiejskich gospodarstw domowych wyróżnionych według typów społeczno-ekonomicznych na wsi w 2012 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 1. Linear models of expenditure in rural household groups distinguished according to the types of socio-economic in rural areas in 2012

Source: own calculation based on data coming from the households budgets' surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

gdzie:

y – miesięczne wydatki konsumpcyjne gospodarstwa domowego (w zł),

x – miesięczne dochody gospodarstwa domowego (w zł),

a – parametr strukturalny modelu (stała),

b – elastyczność dochodowa wydatków konsumpcyjnych.

W tabeli 4 i na rysunku 2 przedstawiono wyniki estymacji potęgowych modeli wydatków konsumpcyjnych w grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych.

Tabela 4. Oceny parametrów potęgowych modeli wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych na wsi w Polsce w 2012 roku

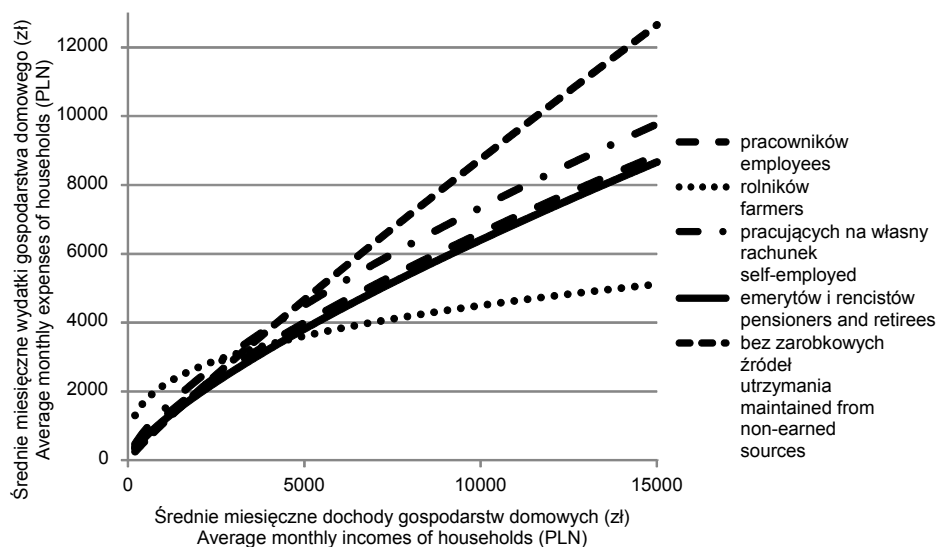
Table 4. Values of estimated parameters of power functions models of consumption expenditure of households in rural areas in Poland in 2012

Gospodarstwa domowe Households	a	b	R^2
Pracowników Employees	8,30	0,73	0,42
Rolników Farmers	242,99	0,32	0,19
Pracujących na własny rachunek Self employed	11,18	0,70	0,28
Emerytów i rencistów Retirees and pensioners	6,56	0,75	0,45
Osób bez zarobkowych źródeł utrzymania Maintained from non-earned sources	2,02	0,91	0,71

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Otrzymane oceny parametrów modeli potęgowych potwierdzają wnioski wynikające z liniowych modeli konsumpcji, szczególnie w odniesieniu do siły reakcji wydatków konsumpcyjnych na zmiany poziomu dochodów. Gospodarstwa domowe pracowników, osób pracujących na własny rachunek, emerytów i rencistów przeznaczały na wydatki konsumpcyjne średnio około 70% przyrostu dochodów. Z kolei w gospodarstwach domowych osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych, a więc w gospodarstwach najmniej zamożnych, na konsumpcję przeznaczano średnio 91% przyrostu dochodów. Ta grupa gospodarstw domowych była zatem najbardziej wrażliwa na zmianę dochodów. Znacząco od średniej odbiegała natomiast elastyczność dochodowa wydatków konsumpcyjnych w przypadku gospodarstw domowych rolników; ocena parametru wyniosła 0,32.

Rys. 2. Potęgowe modele wydatków w grupach wiejskich gospodarstw domowych wyróżnionych według typów społeczno-ekonomicznych w 2012 roku
 Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 2. Power functions models of expenditure in rural household groups distinguished according to the types of socio-economic in rural areas in 2012

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

ZRÓŻNICOWANIE WYPOSAŻENIA W DOBRA TRWAŁEGO UŻYTKU WIEJSKICH GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W 2012 ROKU

Jak wspomniano, na dobrobyt gospodarstw domowych, oprócz bieżących dochodów, istotnie wpływają zasoby dóbr trwałego użytku, będące w ich posiadaniu, niwelując lub zwiększając różnice w stopniu zaspokojenia potrzeb gospodarstw. Analizę porównawczą zróżnicowania wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych przeprowadzono biorąc pod uwagę klasyfikację tych podmiotów konsumpcyjnych ze względu na główne źródło dochodów. W tabeli 5 zestawiono charakterystyki wyposażenia wyodrębnionych typów gospodarstw domowych w 2012 roku.

Przed wszystkim należy podkreślić istnienie istotnych różnic w poziomie wyposażenia gospodarstw domowych. Można wskazać dobra, które posiadała przeważająca część wszystkich typów gospodarstw domowych na wsi. Są to: telewizory kolorowe, różnego rodzaju odbiorniki radiowe, odkurzacze, chłodziarki czy pralki. Są także dobra, jak zmywarki, kamery wideo, będące w dyspozycji gospodarstw domowych relatywnie rzadko. W przypadku większości dóbr uznawanych za nowoczesne, np.: pralki automatyczne, sprzęt RTV, komputery, można zauważyć gorsze wyposażenie gospodarstw domowych rolników oraz mniej zamożnych gospodarstw domowych emerytów i rencistów czy osób bez zarobkowych źródeł utrzymania. Jest jednak grupa dóbr, w które

Tabela 5. Zróżnicowanie wyposażenia gospodarstw domowych na wsi w Polsce w 2012 roku w wybrane dobra trwałego użytku i nieruchomości

Table 5. Differentiation of equipment of rural households in Poland in 2012 in selected durable consumer goods and the property

Rodzaje dóbr trwałego użytku Types of consumer durables	Średnia liczba dóbr przypadających na gospodarstwo domowe Average number of goods per household				
	pracowników employees	rolników farmers	osób pracujących na własny rachunek self employed	emerytów i rencistów retirees and pensioners	osób bez zarobkowych źródeł utrzymania maintained from non-earned sources
1	2	3	4	5	6
Odbiornik TV kineskopowy TV CRT	0,76	0,94	0,60	0,84	0,86
Odbiornik TV inny TV other than CRT	0,65	0,53	0,92	0,36	0,31
Urządzenie do odbioru TV satelitarnej lub kablowej Device for receiving satellite	0,76	0,61	0,87	0,48	0,50
Zestaw kina domowego Home theater	0,18	0,10	0,31	0,04	0,08
Zestaw do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku (wieża) Audio player, sound recorder	0,43	0,36	0,52	0,15	0,28
Radio lub radiomagnetofon Radio	0,64	0,76	0,61	0,77	0,61
Radio lub radiomagnetofon z odtwarzaczem płyt kompaktowych Radio with CD	0,20	0,19	0,25	0,10	0,13
Odtwarzacz MP3 MP3	0,31	0,26	0,42	0,06	0,21
Odtwarzacz płyt kompaktowych CD player	0,10	0,08	0,12	0,03	0,08
Odtwarzacz DVD DVD player	0,62	0,59	0,69	0,27	0,40
Kamera wideo Video camera	0,10	0,07	0,23	0,03	0,05
Aparat fotograficzny – cyfrowy Digital camera	0,63	0,54	0,81	0,19	0,31
Aparat fotograficzny – inny Camera other than Digital	0,12	0,15	0,12	0,09	0,10
Komputer osobisty PC	1,05	0,90	1,28	0,34	0,61

Tabela 5 – cd. / Table 5 – cont.

1	2	3	4	5	6
w tym laptop Laptop	0,51	0,36	0,75	0,15	0,27
Komputer z dostępem do Internetu Computer with Internet	0,95	0,79	1,20	0,30	0,50
w tym z szerokopasmowym including broadband	0,75	0,60	0,99	0,23	0,40
Komputer bez dostępu do Internetu Computer without Internet	0,10	0,11	0,08	0,04	0,11
Drukarka Printer	0,49	0,46	0,70	0,14	0,23
Telefon stacjonarny Landline phone	0,44	0,60	0,52	0,57	0,25
Telefon komórkowy prywatny Private mobile phone	2,61	2,52	2,52	1,21	1,87
Telefon komórkowy służbowy Bussines mobile phone	0,05	0,01	0,19	0,01	0,00
Pralka i wirówka elektryczna Electrical washing machine and a centrifuge	0,15	0,27	0,09	0,30	0,27
Pralka automatyczna Washing machine	0,94	0,92	0,98	0,79	0,75
Odkurzacz elektryczny Vacuum	0,97	0,97	1,00	0,91	0,78
Chłodziarka Refrigerator	1,01	1,04	1,03	1,00	0,98
Zamrażarka Freezer	0,43	0,85	0,46	0,42	0,25
Kuchenka elektryczna z płytą ceramiczną Electric cooker with ceramic	0,08	0,05	0,23	0,04	0,04
Kuchenka mikrofalowa Microwave	0,66	0,60	0,80	0,37	0,41
Robot kuchenny Food procesor	0,71	0,71	0,80	0,50	0,47
Zmywarka do naczyń Dishwasher	0,21	0,19	0,48	0,08	0,12
Maszyna do szycia Sewing machine	0,34	0,45	0,33	0,38	0,22
Rower (bez dziecięcego) Bike (without children's bike)	1,62	1,75	1,71	1,06	1,27

Tabela 5 – cd. / Table 5 – cont.

1	2	3	4	5	6
Motocykl, skuter, motorower Motorcycle, scooter, moped	0,14	0,19	0,19	0,06	0,08
Samochód osobowy prywatny Private car	1,11	1,29	1,34	0,50	0,41
Samochód osobowy służbowy Bussines car	0,02	0,00	0,11	0,00	0,00
Garaż Garage	0,69	0,90	0,87	0,43	0,32
Domek letniskowy Holiday home	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

relatywnie dobrze są wyposażone gospodarstwa domowe rolników. Można tu wymienić: zamrażarkę, maszynę do szycia, rower, motocykl, samochód osobowy i garaż. Są to więc, jak się wydaje, dobra związane zarówno ze specyfiką, jak i lokalizacją tych gospodarstw domowych.

Oszacowano ponadto modele probitowe wyposażenia gospodarstw domowych w wybrane, świadczące o nowoczesnym modelu konsumpcji, dobra trwałego użytku w zależności od dochodów w postaci:

$$y = \Phi(ax + b)$$

gdzie:

y – prawdopodobieństwo, że gospodarstwo domowe posiada dobro trwałego użytku,

Φ – dystrybuanta rozkładu normalnego standaryzowanego,

x – dochód gospodarstwa domowego w tys. złotych,

a, b – oceny parametrów strukturalnych modelu.

Wyniki estymacji zostały zaprezentowane w tabeli 6 i na rysunkach 3-6. Modele pozytywnie przeszły weryfikację, parametry okazały się istotne statystycznie, modele są dobrze dopasowane do danych empirycznych.

Przeprowadzona analiza ekonometryczna wpływu dochodów gospodarstw domowych na posiadane zasoby dóbr trwałego użytku wskazuje zarówno na zróżnicowanie zamożności wyodrębnionych typów gospodarstw domowych, jak i na różnice w realizowanych modelach konsumpcji. I tak relatywnie najbiedniejsze gospodarstwa domowe emerytów i rencistów oraz osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych wraz ze wzrostem dochodów zwiększały istotnie stan wyposażenia rozważanych dóbr, a przy relatywnie wysokich dochodach prawdopodobieństwo posiadania dobra osiągało poziom powyżej 80%. Specyficznym dobrem trwałego użytku okazały się zmywarki, które dość wolno są wprowadzane do wyposażenia gospodarstw domowych, w odróż-

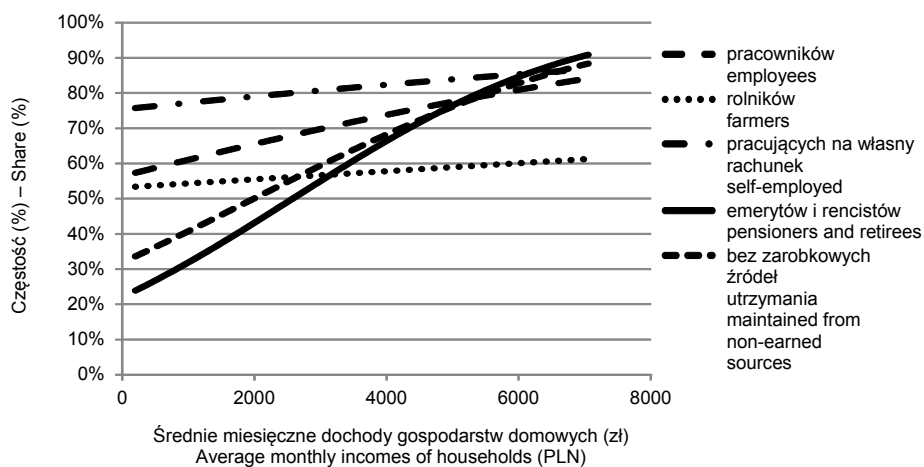
nieniu od pralek automatycznych. Ponadto stan ich posiadania silnie zależał od typu społeczno-ekonomicznego gospodarstw.

Tabela 6. Oceny parametrów probitowych modeli wyposażenia gospodarstw domowych w wybrane dobra trwałego użytku w zależności od dochodów na wsi w Polsce w 2012 roku
Table 6. Values of estimated parameters of probit models of consumption expenditure of households in rural areas in Poland in 2012

Rodzaj dobra trwałego użytku Type of consumer durable	Oceny parametrów Values of estimated parameters	Typ gospodarstwa domowego Type of household				
		pracowników employees	rolników farmers	osób pracujących na własny rachunek self employed	emerytów i rencistów retirees and pensioners	osób bez zarobkowych źródeł utrzymania maintained from non-earned sources
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej Device for receiving satellite	<i>b</i>	0,162	0,079	0,686	-0,768	-0,470
	<i>a</i>	0,119	0,029	0,061	0,298	0,236
	χ^2	221,181	34,437	12,634	500,523	31,955
Komputer z dostępem do Internetu Computer with Internet	<i>b</i>	-0,309	0,094	0,714	-1,729	-0,983
	<i>a</i>	0,302	0,075	0,120	0,444	0,467
	χ^2	829,379	97,643	29,060	877,173	84,581
Komputer z dostępem do Internetu szerokopasmowego Computer with broadband Internet	<i>b</i>	-0,310	-0,188	0,340	-1,700	-0,852
	<i>a</i>	0,148	0,035	0,057	0,339	0,250
	χ^2	378,605	47,188	14,087	622,712	47,303
Zmywarka Dishwasher	<i>b</i>	-1,571	-1,037	-0,496	-2,156	-1,615
	<i>a</i>	0,180	0,025	0,092	0,277	0,163
	χ^2	617,378	40,323	53,602	342,964	20,174

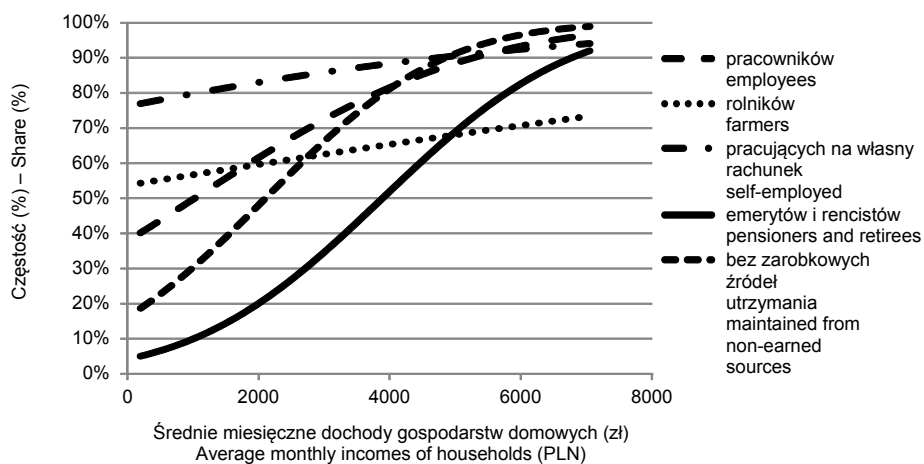
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

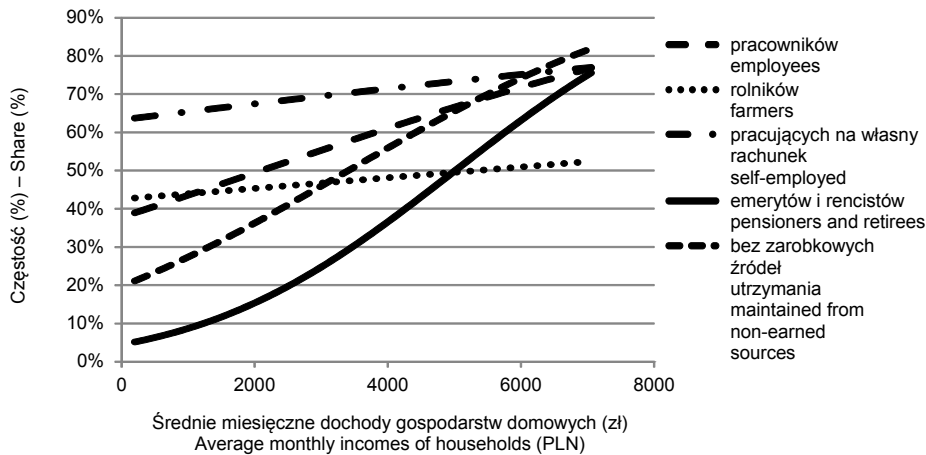
Rys. 3. Probitowe modele wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej i kablowej w 2012 roku
 Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 3. Probit models of equipping rural households in satellite & cable television in 2012
 Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Rys. 4. Probitowe modele wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w komputery z dostępem do Internetu w 2012 roku
 Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań GUS budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 4. Probit models of equipping rural households with Internet – accessed computers in 2012
 Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

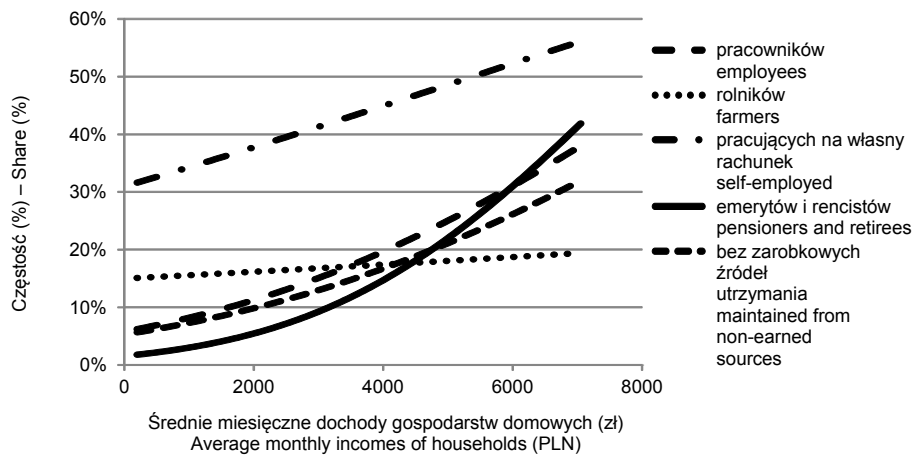

Rys. 5. Probitowe modele wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w komputery z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2012 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 5. Probit models of equipping rural households with broadband Internet – accessed computers in 2012

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Rys. 6. Probitowe modele wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w zmywarki w 2012 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych źródłowych z badań budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonych przez GUS w 2012 roku.

Fig. 6. Probit models of equipping rural households with a dishwasher in 2012

Source: own calculation based on data coming from the households budgets surveys conducted by the Central Statistical Office in Poland in 2012.

Należy również podkreślić praktycznie brak związku poziomu dochodów z wyposażeniem gospodarstw domowych rolników w rozważane dobra trwałego użytku. Jest to zapewne głównie wynik wzorców zachowań konsumpcyjnych tej grupy gospodarstw domowych.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane w artykule wyniki badań dobrobytu wiejskich gospodarstw domowych pozwalają na sformułowanie pewnych prawidłowości dotyczących poziomu i zróżnicowania dobrobytu mieszkańców wsi w Polsce. Przede wszystkim jednak należy zauważyć istotne zmiany struktur społeczno-ekonomicznych, jakie dokonały się na wsi w Polsce w warunkach gospodarki rynkowej. Zmiany te niewątpliwie wpłynęły na wzorce konsumpcji gospodarstw domowych na wsi. Obecnie ponad połowa gospodarstw domowych na wsi utrzymuje się z pracy najemnej i własnej działalności gospodarczej, ponad jedna trzecia gospodarstw domowych osiąga dochody z emerytur, rent i pomocy socjalnej, a jedynie 11% stanowią gospodarstwa rolników.

Na wsi istnieje silne zróżnicowanie dobrobytu mierzonego poziomem dochodów, wydatków konsumpcyjnych i zasobami dóbr trwałego użytku. Najwyższe dochody na wsi osiągają gospodarstwa osób pracujących na własny rachunek, rolników i pracowników. Są to również gospodarstwa domowe o najnowocześniejszych wzorcach konsumpcji. Jednak należy podkreślić, że w przypadku gospodarstw rolników istnieje bardzo słaby związek dochodów z poziomem wydatków konsumpcyjnych oraz z zasobami dóbr trwałego użytku.

Z kolei znacząco niższe dochody są charakterystyczne dla gospodarstw emerytów, rencistów i osób bez zarobkowych źródeł utrzymania, co wpływa również na odbiegający od zamożniejszych grup gospodarstw wiejskich poziom wydatków konsumpcyjnych, krańcową skłonność do konsumpcji i poziom wyposażenia, zwłaszcza w dobra świadczące o nowoczesnych wzorcach konsumpcji. Słabe wyposażenie gospodarstw domowych emerytów i rencistów w komputery z dostępem do Internetu stwarza zagrożenie tych gospodarstw domowych wykluczeniem cyfrowym.

LITERATURA

- Barr N., 1993. *Ekonomika polityki społecznej*. Wyd. AE, Poznań.
Hanusik K., Łangowska-Szcześniak U., 2009. *Kształtowanie się poziomu i zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych w Polsce w latach 1993-2007 na tle przemian demograficzno-społecznych*. Uniwersytet Opolski, Opole.

DIFFERENTIATION OF WELFARE OF RURAL HOUSEHOLDS IN POLAND IN 2012

Summary. The subject of the research in focus was the material welfare of households. In particular, there were analysed the level and differentiation of the welfare of rural households in 2012, after more than twenty years of developing of market economy in Poland. In addition, there was examined the relationship between income, consumer spending and household equipment and the level and differentiation of measures of the welfare distinguished by the criterion of the main sources of income of households groups. In the study both econometrical and statistical analysis was used. The study was based on primarily source of information coming from the panel study of household budgets conducted by the Central Statistical Office, as well as the data contained in the statistical yearbooks of the Republic of Poland.

Key words: material welfare, rural households

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 17.03.2014

Do cytowania – For citation: Hanusik K., Łangowska-Szcześniak U., 2014. Zróżnicowanie dobrobytu wiejskich gospodarstw domowych w Polsce w 2012 roku. J. Agribus. Rural Dev. 1(31), 43-58.